

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Sønderjydsk Maanedsskrift

Udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland
ved Cl. Eskildsen og H. Lausten-Thomsen.

INDHOLD:

1. *Andreas Grau*: Mindretalsskole-Lovgivning og Praksis.
2. *Hans H. Toft*: Brandtræer og Pesttjerne i Løjt Sogn.
3. *Anders Bjerrum*: De gamle Kalenderdage.

Sønderjyllands Kreditforening

Telf. 398 Haderslev Telf. 399

Aktieselskabet

Københavns Tarm Kompagni

Frederiksholms Kanal 26, København K.
Central 5595. Telegradr. Danskslagt.

C. M. Hess' Fabrikker A/S., Vejle VEJLE STØBEGODS

Forhandlere overalt!

Højskolehjemmets Hotel

Baneplassen - SVENDBORG - Telf. 753

Absolut Byens bedste Hotel og Madsted
Man føler sig hjemme her.

Københavns Havn

Nordens største Havn

Spare- og Laanekassen for Fro og Kalvslund Herreder.

Kontortid 9-12 & 2-5.
RØDDING

Køb dansk Arbejde!

Banken for Brørup og Omegn.

Aktieselskab.
Kontortid 10-12 & 2-4.
BRØRUP.

Overfarten Middelfart-Snoghøj

Korteste og bekvemmeste Overfart over Lillebælt.
Tilkørselsforhold ideelle. Moderne Færger.

Fra Middelfart: 1, 2, -- 4, 5, 6, 7, 7.30, 8, 8.30, 9, 9.30, 10, 10.30, 11, 11.30, 12
12.30, 13, 13.30, 14, 14.30, 15, 15.30, 16, 16.30, 17, 17.30, 18,
18.30, 19, 19.30, 20, 20.30, 21, 21.30, 22, 22.30, 23, 24.

Fra Snoghøj: 0, 15, 1.15, 2.15, ~ 4.30, 5.30, 6.30, 7.30, 8, 8.30, 9, 9.30, 10, 10.30
11, 11.30, 12, 12.30, 13, 13.30, 14, 14.30, 15, 15.30, 16, 16.30, 17,
17.30, 18, 18.30, 19, 19.30, 20, 20.30, 21, 21.30, 22, 22.30, 23, 23.30

A/S FAKSE KALKBRUD

Frederiksholms Kanal 16 Telefon Central 9123.

GØDNINGSKALK

98 pCt. kulsur Kalk (alm. Latitude) i Varen, som
den leveres - ca 100 pCt. passerer 1 mm Sigte.

AARHUUS PRIVATBANK

Hovedkontoret,
Aarhus.

Kjøbenhavn,
Ivygade 1.

Udfører almindelige Bankforretninger.

Reserver 17 Millioner.

TUXHAM RAOLIEMOTORER ER DE BEDSTE

TUXHAM A/S MASKINFABRIK KØBENHAVN - VALBY

FORLANG

ATLA SØLVPLET

HOS DERES GULDSMED
FRA

CARL M. COHR'S FABRIKER

Forlang **Gulvtæpper**

fra
Sønderjydsk Tæppefabrik
A. R. KJÆRBY
Højer

Horsens Landbobank A/S

Kontortid 9 $\frac{1}{2}$ - 2 og 4-5
HORSENS

Spare- & Laanekassen
for Kolding By og Omegn

Stiftet 1856

Reservefond ca. 1 $\frac{1}{2}$ Million

DANSK ANDELS LIVSFORSIKRINGSSELSKAB KOLDINGHUS

Jernbanegade 41 Kolding
Afdeling for Opsparingsuhre.

Sparekassen
for Haderslev Bys Omegn

Kontortid:
9-12, 2-4. Lørdag 9-1.
HADERSLEV

Folkebanken
for Als og Sundeved A/S

Kontortid: 9-1, 3-5.
SØNDERBORG

Alfred Benzon

København

C. 194

Sdr. Boulevard 7.

D. R. S.

1. August 1934.

MINDRETALSSKOLE-LOVGIVNING OG PRAKSIS

—
AF ANDREAS GRAU.
—

Der findes, omend med mange Variationer, kun to principielle Standpunkter til Mindretalsspørgsmaalene.

Det t a a l s o m m e og forstaaende (tolerante), der har affundet sig med Mindretallets Eksistens og regner med denne som en uforanderlig Kendsgerning, som man ikke skal søge noget ændret ved, men søge at faa det bedst mulige ud af. Det nationale Mindretal betragtes som Medarbejder indenfor Statssamfundet, og Plejen af dets Folkelighed er lige saa selvfølgelig som Plejen af Statsnationens Nationalitet.

Det andet Standpunkt er det u t a a l s o m m e, Arven fra Før-Krigstiden, der betragter det nationale Mindretal som et uundgaaeligt Onde, en Modstander, hvis Styrke og Indflydelse saavel som nationale Eksistensmuligheder man søger at begrænse det mest mulige, da man betragter Mindretallet som en Fare for Statsnationen og eventuelt ogsaa Staten. Mindretallet er, kort sagt, en Modstander, som man aabent eller skjult bekæmper.

Det første Standpunkt er man de fleste Steder uhyre langt fra. Mig bekendt er der kun to europæiske Omraader, hvor Betingelserne for, at det kan knæsættes, er tilstede fra Flertalsfolkernes Side, nemlig i Ny-Belgien, E u p e n - M a l m e d y, og her i D a n - m a r k. Det førstnævnte Sted betragtes Spørgsmaalet slet ikke ud fra almindelige nationale Synspunkter, og hvor vidt vi er her, kan enhver spørge sig selv om ved at klargøre sig sin egen Indstilling.

Forudsætningerne for den første Indstilling betinges ikke alene af Flertallets, men ofte lige saa meget af Mindretallets Indstilling. Dette maa ogsaa have affundet sig med Stillingen, som den er. Der findes lige saa megen Imperialisme indenfor Mindretallene som indenfor Flertalsfolkene, og den første halve Menneskealder efter Verdenskrigen har vist en Fortsættelse af de nationale Kampe i Europa, der nok de fleste Steder adskiller sig fra Fortidens ved en principiel Anerkendelse af de mest elementære Rettigheder fra Sta-

ternes Side, fra Mindretallenes Side ved en formel Anerkendelse af de bestaaende Tilstande, men reelt er der ofte kun ændret saare lidt fra de to kæmpende Parters Side. — — —

Intet er af saa stor Betydning i et nationalt Samfund som Skole- og Opdragelsesvæsenet, og der er om disse Forhold ude omkring og hørhjemme, her skal meddeles nogle Oplysninger.

I Beskyttelsestraktaterne fra Versailles, de saakaldte Mindretalstraktater, har dette fundet Udtryk i §§ 8 og 9. I den polske Mindretalstraktat, der er Mønstertraktaten, har disse følgende Affattelse:

»§ 8. Polske Statsborgere, der tilhører et racemæssigt, religiøst eller sprogligt Mindretal, skal retsligt og faktisk nyde samme Behandling og samme Sikkerhed som andre polske Statsborgere. De skal navnlig have lige Ret til paa egen Bekostning at oprette, drive og kontrollere velgørende, religiøse eller sociale Institutioner, Skoler og andre Opdragelsesanstalter med Ret til der frit at bruge eget Sprog og frit udøve deres Religion.

§ 9. Med Hensyn til den offentlige Undervisning skal den polske Regering i de Byer og Distrikter, hvor der bor en betydelig Del polske Statsborgere af et andet Sprog end polsk, give passende Lettelse for at sikre, at der i Folkeskolen gives Undervisning til Børn af disse polske Statsborgere paa deres eget Sprog. Denne Bestemmelse hindrer ikke den polske Regering i at gøre Undervisningen i Polsk tvungen i disse Skoler.

I de Byer og Distrikter, hvor der bor en betydelig Del polske Statsborgere, der tilhører et racemæssigt, religiøst eller sprogligt Mindretal, skal der tilsikres disse Mindretal en retfærdig Del i Nydelsen og Anvendelsen af de Beløb, som af offentlige Midler, Statens Budget, Kommunernes Budgetter eller paa anden Maade ydes til Undervisning, Religion eller Velgørelse.

Disse traktatlige Bestemmelser er i en Række europæiske Stater den nærmeste Basis for de derværende Mindretalsskoleordninger. Dette gælder ikke mindst i Lande som Polen, Tjekkoslaviet, Ungarn, Jugoslavien og Bulgarien. I Rumænien og dels i Bulgarien, i ringere Udstrækning ogsaa i det østlige Polen, har man som Form for Mindretalsskoleordningen valgt en tildels bestaaende konfessionel Autonomi. Mindretalstraktaternes Krav betragtes som Regel i de nævnte Lande som Maksimumsbestemmelser. Videregaaende Ordninger har man i Stater som Letland og Estland, Belgien og Danmark. De to sidstnævnte Lande har ingen traktatlige Mindretals-

forpligtelser af nogen Art. I Letland og Estland er der indført hel eller delvis kulturel Autonomi, det sidstnævnte Sted under tysk Indflydelse og kun udnyttet af Tyskerne.

Antallet af Børn, der i et Distrikt skal til, for at der oprettes en offentlig Mindretalsskole, er de fleste Steder sat til 40. Næsten overalt findes der indenfor de nationale Mindretal ogsaa højere Skoler, tekniske Skoler, Handelsskoler o. l., som ogsaa nyder offentlig Støtte, hvis de da ikke er oprettet af det offentlige. I Tjekkosllovakiet findes der ogsaa et særligt tysk Universitet, i Prag, en polyteknisk Skole i Brno og Landbrugsakademier. Ligeledes findes der magyariske og ukrainske Fakulteter ved det tjekkiske Universitet i Prag. Selv om det mange Steder er saa som saa med Skolefriheden for de nationale Mindretal, og en smaalig Guerillakrig, ofte fra begge Sider, føres netop paa dette Omraade, er Modersmaalsundervisningen dog i Dag gennemført i langt større Udstrækning end før Verdenskrigen. Haardst og med mindst Resultater kæmper de nationale Mindretal i Ungarn, med over en halv Million Tyskere i Spidsen, for at faa et nationalt Skolevæsen.

Her skal kort nævnes en Del af de siden Verdenskrigen trufne Skoleordninger indenfor forskellige Mindretalsomraader. Det mest fuldkomne Værk i formel Henseende findes i

Genève-Konventionen af 15. Maj 1922 for Øvreslesien.

En Mindretalsskole eller Klasse oprettes, hvor der indenfor Skoledistriktet findes mindst 40 Børn i den skolepligtige Alder, tilhørende Mindretallet. Findes der indenfor et Distrikt ikke saa mange Børn, kan disse eventuelt samles fra to eller flere Distrikter, og er dette ikke muligt, men der dog findes mindst 18 skolepligtige Børn tilhørende Mindretallet, skal der indenfor den almindelige Skole indrettes Undervisningstimer i Modersmaalet for Mindretallet. Er der kun mellem 12 og 18 Børn af Mindretallet, skal disse dog paa Forlangende have Religionsundervisningen i Modersmaalet. Først naar disse Betingelser tre Aar i Træk ikke er opfyldt, bortfalder disse Rettigheder, og drejer det sig om Ophævelse af en Skole, skal Bygningen, om det forlanges, stilles til Mindretallets Raadighed til en Privatskole.

Ved hver Mindretalsskole oprettes der en Skolekommission, fremgaaet af almindelige Forholdstalsvalg, som medvirker ved Skolens Forvaltning, men dog ingen Bevillingsmyndighed har. Ved Besættelsen af Lærerembeder skal Skolekommissionen høres, men Staten har Kaldsret. Følger den ikke Skolekommissionens Indstil-

ling, skal der almindeligvis tilstilles denne en Begrundelse heraf. Ved Mindretalsskoler skal der principielt ansættes Lærere, som tilhører det paagældende Mindretal, og som helt behersker Mindretallets Sprog. Det kan kræves, at statsansatte Lærere er Statsborgere. Der findes derefter en Række Bestemmelser angaaende saavel Oprettelsen af offentlige som private højere Mindretalsskoler. De førstnævnte skal oprettes, naar mindst 300 Børns Forældre forlanger dette paa et Sted, hvor der findes en saadan i Forvejen. Parallellklasser i en almindelig højere Skole skal oprettes, naar et tilsvarende Antal Børns Forældre kræver det. En højere Privatskole har Krav paa Statsstøtte, naar den erstatter en Statsskole, og naar de almindelige Skolepenge, opkrævet efter de almindelige Satser, ikke dækker et almindeligt lagt Budget.

Til Oprettelsen af en Privatskole kræves Lærernes og Ledernes ordningsmæssige Uddannelser, svarende til det paagældende Lands. Lærerne kan ogsaa være Udlændinge, men de maa ikke optræde statsfjendtligt. Tyske Undersaatter i Polen og polske Undersaatter i Tyskland kan sende deres Børn i en Privatskole. Statstilskud til Privatskoler gives ikke, naar der findes en offentlig Mindretalsskole paa Stedet, kommunalt Tilskud kun, naar andre Privatskoler faar dette. Tilsynsretten ved Privatskolen udøves af de almindelige Skolemyndigheder.

Mindretalstraktaten for Øvreslesien indfører særlige Klageinstanser. For det første de stedlige p a r i t e t i s k e K o m m i s s i o n e r, i hvilke begge Nationaliteter er ligeligt repræsenteret, for det andet F o l k e f o r b u n d s k o m m i s s æ r e n, der er udstyret med vidtgaaende Myndighed, og dernæst F o l k e f o r b u n d s r a a d e t.

Forældrene bestemmer selv gennem en skriftlig eller mundtlig Erklæring, om de ønsker deres Børn i en Mindretalsskole. Denne Erklæring maa hverken bestrides eller undersøges af Skolemyndighederne. Der er dog ogsaa den Bestemmelse, at Modersmaalet bestemmer Nationalitetstilhørsforholdet.

— — Denne Mindretalstraktat er den mest vidtgaaende og ideelle, ikke alene med Hensyn til de Rettigheder, den yder, men ogsaa med Hensyn til Udførelsesbestemmelserne og deres Overvaagelse. Hertil kommer Øvreslesiens tætboende Befolkning, saa man paa Forhaand skulde have Lov til at vente ideelle Tilstande.

Virkeligheden fortæller noget andet. I p o l s k Ø v r e s l e s i e n, hvor der findes en tysksindet Befolkning paa højst 300,000 Sjæle, hvis Flertal er polsktalende, findes der for Tiden rundt 18,000 Børn i Mindretalsskoler. I tysk Øvreslesien, hvor der lever en polsk-

talende Befolkning paa langt over 400,000, der er mindre nationalbevidst, men dog indtil 1928 ved Valgene præsterede over 40,000 polske Stemmer, har der aldrig været over 1200 Børn i polske Mindretalsskoler; dette Tal sank ned til godt 200, hvortil nu kommer cirka 300 Børn i et polsk Gymnasium i Beuthen. Den korteste og bedste Forklaring, som kan gives herpaa, er, at den polske Befolkning med Undtagelse af nogle Landdistrikter er besiddelsesløs, en afhængig Arbejderbefolkning, mens Tyskerne er de besiddende. Alle andre Forklaringer giver kun Detailoplysninger, som ikke er afgørende for dette Misforhold under lige Beskyttelse af den bedste Mindretalstraktat, Europa har faaet skænket fra Genève.

Den estniske Autonomi-Lov af 5. Februar 1925.

For de Mindretal, der benytter den estniske Autonomi-Lov, betyder denne kulturelle Selvforvaltning, at ogsaa Skolevæsenet forvaltes af Mindretallene selv. Der oprettes et Kulturraad, og indenfor dette udgør Skoleforvaltningen en særlig Afdeling, der dog overfor Undervisningsministeriet har samme Stilling som de lokale Skoleraad. Dette vil bl. a. sige, at alle Læreransættelser skal godkendes. Fra tysk Side, og det er kun Tyskere, der har udnyttet Kulturautonomien, havde man ønsket det tyske Skoleraad ligestillet med Ministerierne.

Men m. H. t. Indretningen af Skolerne, deres Økonomi o. s. v. har den tyske Skoleforvaltning ret frie Hænder. Den har til Raadighed den forholdsvise Sum, der af Tyskerne bruges til Skoler og kulturelle Formaal. Kulturforvaltningen har saa Ret til at udskrive Skat, og Skatten lægges paa alle dem, der har anmeldt sig til det nationale Kataster. Til dette skal, for at der kan oprettes kulturel Selvforvaltning, melde sig mindst 50 % af de ved sidste Folketælling talte Medlemmer af Mindretallet, og af dem skal atter mindst 50 % deltage i Valgene til Kulturraadene.

Man skelner her mellem det politiske og det kulturelle.

Det kan ikke nægtes, at man her kan naa langt frem med det ideelle. For et svagt Mindretal vil Kulturautonomien ikke være ønskelig. Der skal baade national Skoling og økonomisk Offervilje til for at bære en Kulturautonomi.

Den prøjsiske Anordning af 9. 2. 1926 og November 1928.

Det gamle Prøjsen drev det ikke til en Mindretalsordning gennem dets Parlater, men kun til statsministerielle Anordninger af 9. 2. 1926 og i November 1928, hvorpaa hele dets Mindretalsbeskyttelse hviler, og dertil ikke til generelle Ordninger, men s p e -

cielle for henholdsvis det danske og det polske Mindretal. En Del af de polske Bestemmelser overførtes senere til de Danske i Sydslesvig, hvor Anordningen kun gælder for Flensborg By og Landkreds samt Tønder Kreds, men ikke for det øvrige Sydslesvig.

Ordningen forudser baade kommunale og private Mindretalskoler. I Flensborg By og Harreslev har de Danske en kommunal Skole, uden for Flensborg ellers kun Privatskoler. Til de første kræves 24, til de sidste 10 Børn. Man har aabenbart taget Tallene fra Nordslesvig, hvor en privat Skole skal have mindst 10 Børn for at kunne oprettes og bestaa med Statsstøtte.

Der ydes ogsaa Tilskud til de private Skoler efter almindelige Regler. Det viser sig dog, at disse Tilskud er betydeligt mindre end de danske Tilskud. Paa et Punkt er den tyske Mindretalsordning foran, idet den tillader Indrettelsen af en højere Skole, der ikke er forudset i vor Ordning.

Ved Ansættelse af Lærere i offentlige Mindretalsskoler skal det danske, henholdsvis det polske, Forældreraad høres, det vil sige tages med paa Raad.

I Flensborg er dette ikke sket til at begynde med, men den sidstansatte Lærer ved den danske Kommuneskole er dansksindet.

Den sønderjyske Skoleordning.

Gennemgaar man vore Lovbestemmelser angaaende den sønderjyske Skoleordning, ser man, at de i Forhold til de fleste andre Landes er meget spartanske m. H. t. Affattelsen. Man vil forgæves lede efter Ordene tysk Mindretal eller tyske Mindretalsskoler. De dækkes af tysksprogede Skoler. Spørgsmaalet om, hvorvidt disse tysksprogede Skoler skal være virkelige Mindretalsskoler, d. v. s. tyske af Aand, er slet ikke berørt i det hele taget.

Læreransættelserne sker efter Indstilling af Skolekommissionerne. I de allerfleste Mindretalsomraader vilde en saadan Bestemmelse under lignende Forhold føre til, at der overalt, hvor der var Flertal, svarende til det danske, vilde blive ansat flertalssindede Lærere i de tyske Klasser og Skoler. Vel intet Steds viser Lovens Aand sig saa stærkt som her. Praksis vilde i national Henseende i Virkeligheden være svarende til følgende Bestemmelse: Skal der ansættes en Lærer ved den tyske Skole, følges de tysksindede Skolekommissionsmedlemmers Indstilling og omvendt.

Ligeledes Tilsynsmyndighederne i Skolekommissionen og Amtsskolekonsulenterne. Her er ikke Spor af Sikringer. Eller tag en Bestemmelse som om Skolemidlernes Anskaffelse, intet om Lærerbøgerne og deres Art, for ikke at tale om § 18's første Afsnit:

Undervisningsproget i Skolerne paa Landet og i Flækkerne retter sig efter Folkesproget i vedkommende Distrikt.

Her var Lejlighed til at kvæle de fleste tyske Skoler udenfor Byerne, og man skal ikke saa langt som til Balkan, for at dette vilde ske med Loven i Haand. H u l t s c h i n i Tjekkoslaviet, blandt slovakisk talende Magyarer, i Malmedy, i selve Kulturavtonomiens Land, E s t l a n d, er Sproget i Dag et vigtigt Punkt.

Man kender derfor ikke et Mindretals virkelige Stilling, fordi man kender Lovene, hvorunder de lever. Til Eks. Ungarn, hvor man har tre Typer Mindretalsskoler, a, b og c, begyndende med fuld Mindretalsundervisning, omtrent halv og derefter nogle Timer ugentlig, og saa dertil en Forklaring af, at disse tre Typer er valgt for den større Tilpasningsevnes Skyld, mens Virkeligheden er, at den første Type kun undtagelsesvis er indført.

Erfaringerne fra vore Dages Evropa viser her, at den gode Vilje, Taalsomheden ikke alene kræves fra Lovgivernes Side, men nok saa meget fra de udførende Organers og fra Befolkningens Side. Denne er langt mere værd end de allerbedste Lovparagraffer. Man behøver kun at gaa til Sydslesvig for at faa dette bekræftet. Gentagne Gange har Flensborgs Overborgmester jo endnu i de sidste Maaneder maattet opfordre saavel de underordnede Myndigheder som Befolkningen til at vise Taalsomhed og respektere de skrevne Bestemmelser, rigtignok først efter at Virkningerne af Utaalsomheden aabenbart havde vist sig.

Men dette viser sig overalt. Tidligere roste Tyskerne Forholdene i Letland og Estland, men især det sidstnævnte Sted, hvor de har fuld Kulturavtonomi, og tilskrev denne Æren for, at Tyskerne havde gode Kaar. I Dag føres Klagerne over onde Kaar for de tyske Mindretal der lige saa højlydt som andre Steder fra, hvor Lovene er mindre fuldkomne.

Vor Mindretalsordning er karakteristisk ved, at vi kun har meget faa skrevne Mindretalslove, og netop vor væsentligste Indstilling til det tyske Mindretal bygger paa uskrevne Love, som ogsaa før nævnt. Vor Respekt for Mindretallets Ret er ikke omsat i et smukt Paragraf-Værk, men er vor indre Ejendom, og derfor saa meget sikrere. Dette gælder ikke alene paa Skolelovgivningens Omraade, men ogsaa m. H. t. Jordlovgivningen o. s. v. Den almindelige Bestemmelse i Grundloven om, at

alle er lige for Loven, hører til de overalt gennemførte uskrevne Love. Der staar ikke i vore Udstykningslove, at det tyske Mindretal skal være ligestillet med os, for dette er for enhver Dansk en Selvfølge, der staar ingen Steder, at Tyskerne skal kunne ansættes som Stats- eller kommunale Tjenestemænd, men enhver vilde finde det urimeligt, om de ikke kunde det, og derfor er de her ikke alene ligestillede, men har mange Steder en Forrangsstilling som en Arv fra det tyske Styres Tid, da de var ene og Danske ikke kom i Betragtning. Der skal baade fra Flertallets og Mindretallets Side en vis aandelig og kulturel Modenhed til for at kunne gøre Ret og Skel. Traktatbestemmelser og Lovparagraffer kan opdrage dertil, men de indfører ikke den aandelige Rummelighed, den nationale Taalsomhed, som de egentlig forudsætter.

Et vigtigt Spørgsmaal maa endnu nævnes med Hensyn til Skolen og Mindretallet, det er Sprogets, det vil sige Modersmaallets Betydning og Bestemmelsen af, hvem der er Mindretal. Vi har valgt den eneste praktiske Løsning af dette Spørgsmaal, nemlig i Overensstemmelse med den tidligere tyske Teori — ikke Praxis! — Mindretal er, hvem der vil være dette. Saglig set, og især m. H. t. Skolespørgsmaalet, er det ikke rigtigt, lige saa lidt som det kan være rigtigt at lade sine Børn opdrage i et for Hjemmet fremmed Sprog, som det sker for mindst to Tredjedele af Børnene i vore tyske Mindretalsskoler. I Tjekkoslavakiet, der staar relativt højt med Hensyn til Mindretalslovgivningen, i Polen og mange andre Steder, ogsaa i Kulturavtonomiens Land, er Sproget det afgørende Kriterium for Mindretalsrettigheder. Man finder heller ikke andet i Mindretalstraktaterne, hvor der foruden Sproget nævnes Race og Religion som Kendetegn.

Vort Standpunkt er bestemt af politiske Grunde, for at undgaa Rivninger i den Aand, der er karakteristisk for vort frihedselskende Samfund. Og næppe nogen tænker paa at fravige dette Standpunkt, selv om det medfører stærke Misbrug fra tysk Side og aabner dem en Agitationsmark, som man særlig i de sidste Aar har søgt at frugtbar gøre. Denne Agitation kan og bør ikke bekæmpes med Lovparagraffer, men ved at dansk Indflydelse her simpelthen legitimt sættes imod en nationalpolitisk Agitation, der paa sit voksende Overdrev intet har med nationale tyske Interesser at gøre. Her er Folkets Kampplads, dets Opgaver, der stadig bliver de største og mest betydningsfulde. Vi kan ikke styre eller regere Nordslesvig mere Dansk eller mere Tysk, men er Befolkningen vaagen, kan vi holde Nordslesvig Dansk og holde en ufornuftig og uforsvarlig tysk Agitation indenfor dens naturlige Omraader.

BRANDTRÆER OG PESTTJØRNE I LØJT SOGN

AF HANS H. TOFT, BARSMARK

I.

Trindt omkring i Sønderjylland staar gamle Træer eller Tjørne, om hvilke de gamle sagde, at de maatte »ikke komme bort«. — En urgammel Tro eller et ældgammelt Minde, arvet fra Slægt til Slægt gennem Hundreder af Aar, laa gemt i Folkesindet og krævede Værn om det gamle Træ.

Nu er ofte Mindet gaaet i Glemme, og Fædrenes Skæbnetro er ude af Kurs, og mange af de gamle Træer er smuldret hen; kun faa staar endnu som talende Vidner om Folkets aarhundredgamle Tilknytning til Hjemstavns Jord.

Det ser ud til, at Løjt Land har været særlig rigt paa disse gamle fredede Træer, Brandtræer og Pesttjørne. Kun enkelte er endnu tilbage.

Hvad der i det følgende skal fortælles, har Meddeleren af dette for det meste lyttet sig til i sin Ungdom for nu omved et halvt Aarhundrede siden hos dem, der da var gamle.

Troen paa Forbrand var meget udbredt her paa Egnen og er ikke uddød endnu. Naar man saa en Gaard eller et Hus i Forbrand, skulde man i samme Øjeblik, som Synet viste sig, pege paa et bestemt Træ og sige, at saa længe det Træ staar, skal Varslet ikke gaa i Opfyldelse.

At man dog ogsaa før har brugt en anden Maade at »hensætte Brand« paa, saas, da man for en Menneskealder siden fældede en ældgammel Eg, der stod ved Tomten af den i 1882 nedbrændte Gaard Styrtom i Barsmark. Da Egen, hvori Gaardens Brand var hensat, fældedes, viste det sig, at der i Stammen var boret Huller, hvori der var slaaet Trænegler. Her kunde Træet altsaa ikke beskytte Gaarden.

Ved Fasbro staar nogle prægtige gamle Ege, hvori Skadesgaard skal være hensat.

Paa Bakken syd for Runde Mølle staar en gammel Bøg; naar den kommer bort, skal Møllen brænde. Ved Siden af denne Bøg skal have staaet en anden, hvori den nærliggende Gaard Sillehole var hensat. Træet blæste om, og Sillehole brændte.

I Løjt Skovby staar paa Sydsiden af Vejen til Høgebjerg en Eg,

maaske den ældste i Sognet. I den var den ene Tielsgaard hensat. Dens meget tykke Stamme er hul, saa et Par Mennesker kan staa inde i den, og det meste af dens Krone er gaaet til af Ælde. En gammel Mand i Skovby, som var født omkring 1820, fortalte, at Træet var omtrent lige saa hult, da han var Dreng. I Marken, hvor Træet staar, laa fordum de to Gaarde, som bar Navnet Tielsgaard, den ene er nu helt borte, og af den anden staar kun Sædehuset, men denne Gaard skal være hensat i den gamle Eg.

Brandtræet ved Runde Mølle.

Kjærsgaard i Skovby (nu forsvunden) var hensat i en gammel Løn, som stod i Skebjerg Skov ikke langt fra Gaarden. Træet var hult, og der stod altid Vand i Stammen. Da Gaardens Ejer, Kap-tajn Holdt, døde, og Enken fik en ny Busvend, som ikke vidste noget om, at Gaardens Skæbne var knyttet til dette Træ, fældede han det (i 1856). Først da det var for silde, opdagede hans Madmoder Uheldet, som foruroligede og bedrøvede hende meget. Hun bød saa, at ingen maatte hugge mere i Træet, saa det fik Lov at ligge og smuldre hen. Men Laderne paa Gaarden brændte.

Den mest interessante Historie havde dog en Ask, som stod Nord for Kirkeby Nørregade, og hvori hele Nørregaden fra Tyske Kro til Højgades Forte var hensat. Gaarden, paa hvis Grund Træet

stod, er nu borte. Den ejedes omkring Aar 1800 af en Mand ved Navn Per Persen (Peter Petersen). Denne Per Persen var fordrunken, derved blev hans Gaard forsømt, og han kom i stadige Pengevanskeligheder. For at skaffe Penge fandt han nu paa at gaa ud og hugge i Brandtræet, hvorefter han fortalte sine forfærdede Naboer, at »den gloende Ild stod ud af Træet«, naar han huggede deri.

Han truede saa med at fælde Træet, men Nørregades Beboere gav ham hver 12 Skilling for at lade Træet staa. Imidlertid varede det ikke længe, inden Per Persen igen truede med at omhugge Træet, og Gadens Beboere saa nu ingen anden Udvej til at sikre Træet end at købe det af ham. Der blev saa i 1810 oprettet en retslig Købekontrakt mellem Per Persen og Nørregades øvrige 17 Grundejere, hvorefter disse i Fællesskab køber Træet. Kontraktens Ordlyd skal her gengives i Oversættelse:

»Dags Dato er der mellem Boelsmanden Peter Petersen i Kirkeby og undertegnede hans Naboer oprettet og afsluttet følgende Købekontrakt:

Nævnte Peter Petersen sælger et ham tilhørende Asketræ, som staaar omtrent 90 til 100 Alen fra hans Gaard, i Hegnet mellem hans og Jep Helleths Eng, lige i Hjørnet, hvor Peter Petersens Eng begynder, — til undertegnede hans Naboer for en Købesum af fyrretyve Mark S. H. Cour.

Deraf følger, at hverken Peter Petersen eller nogen af hans Efterfølgere paa Gaarden nogensinde er berettiget til at fælde vedkommende Træ, ligesom ogsaa Køberne over for hverandre er forpligtet til at lade Træet staa urørt; ligeledes har deres Efterfølgere at holde sig denne Forpligtelse for Øje. — Det er saaledes begge Parter Vilje og Løfte for sig selv og deres Efterfølgere, at omhandlede Træ skal blive staaende, til det gaar ud.

At Parterne har indgaaet en saadan Overenskomst og nøje skal overholde denne Kontrakt, stadfæster de herved med deres egenhændige Underskrift, og samtidig kvitterer Sælgeren for den ham Dags Dato udbetalte Købesum paa fyrretyve Mark.

Saaledes sket i Kirkeby den 21. Marts 1810.

Peter Petersen. Marcor Nissen. Hans H. Dornman (paa Vostoft).
Jep Iversen. Jens Chr. Kock (i Tyske Kro). Rasmus Boyskouw.
Jep Jessen Helloth. Peter Wollesen. Thomas Jepsen. Jep Andersen.
Nis Maag. Poul Krag. Ellen Brink. Jep Thaysen. Jürgen Burchardt.
Christian Petersens Enke. Jep Krog.

Som Vidner: D. Diedrichsen (Degnen). Jep Holm (i Elbjerg).

Den bemeldte Sum er rigtig betalt mig.

Peter Petersen.«

Hvor stor Respekt Folk havde for det gamle Træ, ser vi af, at en gammel Karl, som havde tjent paa den sydlige Vostoft (nu Chr. Asmussens Ejendom), har fortalt, at Enken paa Gaarden hver Dag sendte ham ud at opsanke de affaldne Kviste under Træet. Dem skulde han omhyggeligt begrave, at de dog ikke kom i Ilden, for saa vilde Gaarden brænde.

Træet stod saa i Fred til 1855, da det faldt under en Storm. Da samtlige Nørregades Beboere jo havde Andel i Træet, delte de ogsaa dets Ved mellem sig. Nogle Smør- og Flæsketruge, som blev lavet af det, er endnu i Brug.

Kort efter Træets Fald brændte Gaarden Kjeldstoft (atter brændt og udflyttet 1933), og siden har det meste af Nørregaden været hærget af Ilden; men om det var gaaet anderledes, dersom Træet var blevet staaende, bliver jo et ubesvaret Spørgsmaal.

Af andre Brandtræer, som nu er forsvundne, kan nævnes en Bøg, som stod Vest for Skovby Skole, og hvori de nu nedlagte Gaarde »Kjær« var hensat, og et Asketræ, der stod i Kirkeby Vesterballe, og hvori denne Bydel havde været hensat. — Den sidste Rest af de gamle Vesterballe Gaarde brændte dette Foraar.

Endelig skal det nævnes, at da H. Brinks Gaard »Kjeldstoft« brændte sidste Efteraar, Natten efter at en stor Asp Vest for Gaarden var segnet for Stormen, gik Rygtet, at Gaarden skulde have været hensat i dette Træ. Dette var dog sikkert urigtigt, da Gaardens Bygninger jo ikke var ældre end fra 1856, men det viser os, hvor dybe Rødder den gamle Tro har i Folkesindet.

II.

Foruden de nævnte Brandtræer har gamle enligstaaende Tjørnebuske været Genstand for vore Fædres Respekt og har derfor faaet Lov at staa gennem Tiderne. Sandsynligvis er de ofte plantet paa Grave, men i Tidens Løb er Mindet blevet til Sagn. Levn af ældgammel Tro er gennem mange Slægtled nedarvet som Frygt for det Sted, der gemte de dødes Ben og maaske bar paa Mindet om Farsot og Død.

Om mange af disse Tjørne melder Sagnet, at de er plantet over Ofrene for Pesten. — Ved Genner Fjords inderste Vig findes paa Løjt-Siden en Høj, der bærer Navnet »Majhøj« (Navnet af sønderjysk »Maj« = Made, Eng). Højen er omgivet af lave Enge og har sikkert i fordums Tid været en Holm. Paa Toppen af Højen vokser en ældgammel Hvidtjørn, som ifølge Sagnet skal være plantet paa en Massegrav fra den sorte Døds Tid. Tjørnen har før haft et større

Omfang end nu. Da Agent Bruhn i Halvtredserne havde Skibsværft paa Kalø, lod han bygge en Pælebro fra nævnte Høj over Fjorden, der her er ganske smal, til Kalø; og samtidig lod han sætte en Jernring om den gamle Tjørns Stamme, der var spaltet. Ringen, der bar Forbogstaverne til hans Navn (J. B.) er forsvundet for et halvt Hundrede Aar siden, og Halvdelen af Stammen er borte; men endnu staar den gamle Tjørn frodig og livskraftig. Lidt borte fra Tjørnen findes paa Højen en Lavning; man har der optaget en

Pesttjørnen paa »Majhøj« ved Genner Fjord.

Del store Sten, der er bleven kløvet paa Stedet, hvor der endnu ligger mange Stykker. Da der paa Højen og i dens lave Omgivelser slet ingen Sten findes, maa det formodes, at Stenene er bragt tilveje ved Menneskehænder, og der kan synes at ligge en virkelig Tildragelse til Grund for det gamle Sagn.

Et andet Sagn møder vi paa Barsø. Det fortælles, at denne Øs første Beboere hed Bo Baad, efter hvem Vigen paa Øens Vestside skal have faaet Navn (paa Meiers Kort 1641: Baadsvig). Engang drev et Skib paa Land ved Barsø, men hele Mandskabet var død af Pest, undtagen en lille Dreng ved Navn Krag, som blev opdraget af Bo Baad. De pestdøde begravede han i Løkken »Kragtvorn«,

og paa Graven plantede han Tjørne. Disse Tjørne maatte ikke komme bort.

I en Løkke, »Tretvorn«, ved Barsø Kirkevej nær Kirkeby skal have staaet tre Tjørne, plantet over en Pestgrav. De gamle fortalte, at der saas Lys ved Tjørnene, naar der vilde komme Lig fra Barsø.

I Marken »Tielslyk« ved Dybvighoved stod for et Par Menneskealdre siden en gammel Tjørnebusk. Over nævnte Løkke førte dengang en Sti, som det dog ikke var raadeligt at benytte ved Nattetide, da det spøgte fælt ved den gamle Tjørn. — For mange Aar siden var en Sypige fra Kirkeby beskæftiget paa Dyrkjær. Det blev sen Aften, inden hun blev færdig med sit Arbejde, og man raadede hende til at blive paa Gaarden til næste Morgen, hvilket hun dog ikke lod sig bevæge til. Paa Hjemvejen skød hun Genvej med Stien, men Spøgeriet ved Tjørnen forskrækkede hende saaledes, at hun blev syg og døde kort efter. Hvad hun havde set, fik ingen at vide, undtagen Præsten, til hvem hun fortalte det før sin Død.

For omkring hundrede Aar siden havde Skipper Thaysen fra Kirkeby sit Fartøj liggende i Dybvig. Det hændte tidt, at han ved Nattetid kom over Stien, forbi Tjørnen. Men Thaysen var en djærv Sømand, der ikke lod sig anfægte af Spøgeriet, ja, han var tilsidst helt fortrolig dermed. Han raadede Markens Ejer til at grave ved Tjørnen, »for di trømler med Tynner Guld ved en«. Det turde Ejeren dog ikke at prøve paa.

En Menneskealder derefter fandt man dog, tilskyndet af Thaysens Fortællinger, paa at grave ved den gamle Tjørn.

Man fandt imidlertid ingen Skat ved den; men en Potte (Urne?) med Aske, nogle Flintkiler og en Del »Bjerremandslys« (Vættelys, Forsteninger). — Siden blev Marken opdyrket, hvorved Tjørnen blev fjernet og Stien nedlagt, og derefter har ingen mærket mere til Spøgeriet. — Tjørnen er muligvis ogsaa en Pesttjørn, men Sagnet er i saa Fald gaet helt i Glemme.

DE GAMLE KALENDERDAGE

AF ANDERS BJERRUM.

JULI.

Kender S. M.s Læsere særlige Navne knyttede til hele Juli Måned?

Kender De Talemåder knyttede til K e l d s D a g (^{8/7})? (F. Ex.: Når Solen skinner på Kelds Dag, så svider den Bygget af; derfor kaldes Dagen også K j e l d s v i d e b y g s d a g).

Til S t. K n u d s D a g (Knud Konges Dag, ^{10/7}) knytter sig Rimet: St. Knud driver Bonden med Leen ud; kendes det i Sønderjylland? Kender De andre Navne på St. Knuds Dag? (f. Ex.: L e - K n u d, Knud med Leen, L e k o n g e n eller B o n d e k o n g e n).

Har man haft særlige Navne på M a r g r e t h e s D a g (^{13/7})? (F. Ex.: M a r g r e t e R å d d e n h ø, M a r g r e t e L æ k). Hvilke Talemåder kender De om denne Dag? (F. Ex.: Hvis det regner Margrethes Dag, får man ikke Høet godt hjem det Ar; Margrete pisser i Høstakkene (om Regnvejr Margretes Dag); å Margretes Nat sættes æ Nødder i æ Hat; regner det Margretes Dag, får man ingen Nødder, så bliver Nødderne ormædt; om ormstukne Nødder siges, at Margrete har pisset i dem).

Kender De Talemåder om M a r i e M a g d a l e n e s D a g (^{22/7})? (F. Ex.: Om Marie Magdalen springer der Humle på Gren).

På Marie Magdalenes Dag begynder H u n d e d a g e n e, der varer fra ^{22/7} til ^{23/8}. Hvilke Talemåder kender De om dem? (F. Ex.: Vinner æ Hunddaww gæ vårr ind, gæ di tørr ur; som æ Hunddaww tændes, skal de ændes; er der mange hvide Skyer i Hundedagene, får vi megen Sne om Vinteren).

J a k o b i D a g (^{25/7}) kaldes også S t. J e p p e s D a g, S t. I b s D a g, J a k o b V å d h a t; bruges dette eller andre Navne i Sønderjylland? Kendes Talemåder om Jakobi Dag? (F. Ex.: Jakobus giver Månedsvejr; regner det den Dag, giver det en våd Høst).

Hvilke Regler var knyttet til S a n k t O l e s D a g (^{29/7})? (F. Ex.: På Sankt Wollesdag skal der være fuld Kærne i Rugen; efter Sankt Wollesdag modnes Rugen lige så meget om Natten som om Dagen; Bier, der sværmer før Wollesdag, kan blive vinterfærdige; Wollesdag må Græs og Korn ikke røres; Wollesdag skal der skæres Malurt.

AUGUST.

Kender De Talemåder om hele August Måned? (F. Ex.: Kommer August med Hede, kommer Vinteren med Vrede).

P e d e r s F æ n g s e l (^{1/8}) kaldes også P e r F l æ n g, P e r K e t t e n f i e r, v å d e P e t e r, P e r D r y p p e k j i l, R u g p e d e r s d a g; kender De disse eller andre Navne? Hvilke Forestillinger og Talemåder var knyttet til denne Dag? (F. Ex.: Regner det Rugpedersdag, vil det regne hver Dag i de næste 3 Uger; regner det ^{1/8}, bliver Rugen svang; Per-Flæng skal gå tør i Seng, ellers

får vi en våd Høst. Per-Fængsels Regn gør Rugen klejn; er det Tørvejr på den Dag, bliver det Tørvejr hele Høsten; hvis man spiser Rugkærner på Rugpedersdag, mættes man ikke hele Året).

Hvilke Vejrmærker var knyttet til Laurentius Dag (også kaldet Larsdag, ^{10/8})? (F. Ex.: Er Laurentius klar, giver det en hård Vinter, er den mørk, bliver Vinteren regnfuld; er Formiddagen klar, giver det en hård Vinter før Kyndelmisse, er Eftermiddagen klar, bliver Vinteren hård efter Kyndelmisse; så længe Rugen drær før St. Hans, så længe er den moden før Larsdag; Larsdag skulde man have Rugen i Bånd; Ribs skal syltes Larsdag).

Til Mariemesse (Marrimes, også kaldet Vor Frue Dyre, ^{15/8}) knytter sig en Række ejendommelige Ord og Forestillinger, hvis Udbredelse det var interessant at få Klarhed over. (F. Ex.: Tynde, hvide Skyer, som viser sig højt på Himlen midt i August, kaldes nogle Steder Marrimesblammer eller Mariemesblommer; når der viser sig mange af dem på Østhimlen om Eftermiddagen i de 3 Uger, der følger efter Mariemesse, bliver Vinteren hård; Marrimesæg kaldes Æg, som lægges i sidste Halvdel af August; de gemmes til Jul og kan holde sig til Påske; Marrimeskyllinger, d. v. s. Kyllinger, der udruges i de 3 Uger, der følger efter ^{15/8}, bliver gode Læggehøns).

Hvilke Talemåder var knyttet til Sankt Sebaldu Dag (^{19/8})? (F. Ex.: Hvis Lyngen blomstrer den Dag, varsler det Snevinter).

Den ^{23/8} går Hundedagene ud, men de efterfølges af Kattedagene, som skal være værre endnu. Hvor mange Kattedage regnede man med? (nogle Steder nævnes 3, andre Steder 7 eller 9). Hvilke Talemåder var knyttet til dem?

Hvad kaldte man Bartholomæus Dag (^{24/8})? (F. Ex.: Battemejdag, Bittemejdag, Bartel Brydestrå, Bertemø). Hvilke Forestillinger og Talemåder var knyttet til Bartholomæus Dag? (F. Ex.: Er Vejret smukt Bartholomæus Dag, bliver Sommeren lang og Vinteren streng; Bartholomæus bringer Storm- og Bygevejr; kan en Laderad stå imod Battemej-Stormen, vælter den ikke det År). Nogle Steder har den Regel hersket, at Malurt skulde afskæres og ophænges Bartholomæus Dag; derfor kaldtes Malurt også Betelmejdagsblomster, kendes dette Navn og denne Regel i Sønderjylland? Det fortælles, at en Kone gav den flåede Bartholomæus en Salve bestående af Smør, til Tak gav han Smørret Lægedomskraft. Derfor har Battemejsmør (kendes dette Ord?) særlige Egenskaber; det kan holde sig Året rundt; Fløde, der er kogt til Smør Bartholomæus Dag, har Lægedomskraft. Kendes disse og lignende Forestillinger? Enkelte Steder har man kaldt Kvaksalvere for Battemejsmørere; har dette Ord været brugt i Sønderjylland.

Kaldes Efterårsmarkedet i Løgumkloster for Bertemø Marked?

(Fortsættes).

Oplysninger bedes sendt til S. M.s Redaktion eller til Anders Bjerrum, Udvalg for Folkemaal, Tøjhusgade 9, København K.

RIBE STAMPEMØLLE

G. HUSTED CHRISTENSEN

Træløst - Bygningsartikler - Korn og Foderstoffer
Telf. 20 og 320 Kunstgødning - Brændsel RIBE

Anders Lervad & Søn

Askov pr. Vejen

Fabrikation af: Haand- og Kunstsvæve med alt Tilbehør, Høvløbænke og Værktøj til Sløjd og Husflid. - Bogbinderværktøj. - Kurvemager-værktøj. - Alt i prima Kvalitet med fuld Garanti og til billigste Priser. Priser paa Forlangende.

GRAM

for ethvert Formaal.

Brødrene Gram A/S

KOLEANLÆG VOJENS.

Holsted Spare- & Laanekasse.

Kontortid: Holsted By 10-12 Fm., 2-5,30 Eftm.
Holsted St. Tirsdag, Onsdag og Fredag Fm. 10-12
Føvling hver Torsdag Fm. 10-12.

Bramminge Efterskole.

Vinterskole: Noybr.—April Piger og Dreng 14—19 Aar
Sommerskole: Maj—Oktober for Piger 14—19 Aar

Alm. Skolelag med Sprog (spec. Engelsk) Maskinskrivning, Sienografi og Musik. (Klaver, Orgel, Violin) Pratiske Fag, Sløjd, Husholdning, Haandarbejde, Vævning og Friidarbejde (Maling Tarso m. m.) Oplysning om Understøttelse og Friplads ydes gerne og Skoleplan sendes. Forstander K. Dam.

De kan selv regne det ud!

Selvfolgelig bør et Gulvtæppe være af ulden stof. - De sønderjydske Gulvløbere er af en ypperlig Beskaffenhed, idet Ulden gør Tæppet blødere at træde paa, stærkere i Br g samt skyer Sløvet. Vi kan tilbyde Dem en meget slidstærk Kvalitet og nævner her nogle Pris-eksempler paa 3 Størrelser:

380/270 . . . Kr. 81 00
430/360 . . . " 123. 0
480/360 . . . " 137 00

I de nævnte Priser er beregnet Opmaalning, Sammenstyning, Paalægning og Underlag af svær Gulvpap. - Det er et enestaaende Tilbud.

Kjøbenhavns Tæppelager,
Frederiksborggade 34.

Andelsselskabet

Odense

Eksportslagteri

ODENSE

Gummistøvler

HANDELSBANKEN I TØNDER

Filial af A/S Kjøbenhavns Handelsbank
Kontorid 10-12 og 2-4 - Lørdag 9-12½
TØNDER

NEW DEPARTURE FRIHJULSN AV

BEDST

BILLIGST

KURSUS I BRODERI-TEKNIK

1. Hvidsøm - 2. Kulørt Broderi - 3. Sammentrækssyning
  4. Udenlandske Syninger - 5. Guldbroderi - 6. Overføring
- Undervisningen foregaar paa Kunsthaandværkerskolen, Bredgade 16
Indmeldelse foregaar hos

SELSKABET TIL HAANDARBEJDETS FREMME

Pilestræde 26, Central 6108, København - Udaalg af alle Aar Kunstbroderier
Pude- og Stolebetræk - Tæpper - Gardiner - Aflæg vore Udstillingslokaler et Besøg

**Esbjerg
Jernstøberi & Maskinfabrik**
Jensen & Olsen
Esbjerg
Telf. 31

Akts. Kulsyre & Tørisfabriken

UNION

København. Vesterport 284

Telefon Central 231

Vejen Sparekasse.

Kontortid 10-12 og 2-4.

VEJEN.

A/s *Det Nordiske
Kamgarnspinderi,*
Sønderborg.

Als Husholdningsskole

Sønderborg.
5 og 2 Mdrs. Kursus begynder 4. Novbr
3 Maaneders Kursus begynder 6 Januar.
Amtsunderstøttelse - kan søges.
Plan sendes *Johanne Hansen.*

Nordisk Tricotagefabrik

H. Chr. Mørck.
Damestrømper Herresokker
Jumpers Veste
HADERSLEV

Ribe

Radiatorer

Kolding Eksportslagteri

Telf. 1657

KOLDING

Vævekursus

Dansk Husflidsselskabs Vævekursus i Askov afholdes fra 1. til 30. Septbr.
Oplysninger faas ved Henvendelse til Kursuslederen.

Marie Ravn, Askov pr. Vejen

Væveskolen „Askovhus“

Indeh.: Paula Trock & HennyBaumann
Statsanerkendt teknisk Skole med 6 Maaneders Kursus, samt 2-arrige Kursus for Lærende- og Erhvervsuddannelse.
Forlang Prospekt Tlf. Askov Nr. 31

Ladelund Landbrugs- og Mælkerikole.

Brørup St.

5 Mdrs. Landbrugskursus Nov. - Marts
9 — do Nov. - Juli
8 — Mælkerikursus Septbr.-April
2 — Kontrolkursus Marts-April og Septbr.-Oktober.

Amtsunderstøttelse søges inden 1. Juli og 1. Januar.
Skoleplan sendes. J. C Overgaard

Dampmøllen Viktoria

Aktieselskab
ODENSE

ANDELS-PENSIONSFORENINGEN

(gensidigt Pensionsforsikringsselskab)

Telf. Central 2728

Rosenørnsallé 1. Kbhvn V.

+

Kollektive Pensionsforsikringer**Det danske Gødnings-Kompagni**Nykøbing F., Odense, Aalborg, Struer, Aarhus, Esbjerg, Sønderborg
KøbenhavnÆldste og største
Gødningsforretning
i DanmarkEneste Fabrikanter
af Superfosfat
her i Landet.Salgskontor for Danmark for
A/S Dansk Svovlsyre- & Superphosphat-Fabrik**Dansk Paramenthandel**K. F. U. M., Gøthersgade 115A¹,
København K.Kirke-Effekter, Tal til Kirketavler
Præstekjoler, Alter-SærkalkeVestergade 28 TØNDER
I KL. moderne Lejebiler til moderate Priser
DAG OG NAT

Telefon 397

K. M. SØRENSEN**N. MIKKELSEN SØRENSEN**

Murermester og Entreprenør

Ndr. Fasanv. 217 Tlf. C. 4520, Taga 1700 og 1717

KØBENHAVN

Askov Sløjdscole

Vejen St. Telf. 17 Askov.

Skolen for Overgangsalderen.
Amtsunderst, skal søges inden 1. Juli.
Statsunderstøtt. søges indtil 15. Nov.
Skema og Skoleplan sendes frit.
Kristine og Anders Nielsen.**BRØRUP-VÆVEN.**Eneste danske Væv, der tilfredsstiller de mange Krav, der
stilles af Hjemmevæverskerne. - - - - - *Forlang Tilbud!*Paul Clausen, Brørup, Leverandør til
Væveskolen Askovhus.

Aktieselskabet

Bing & Grøndahls Porcellænsfabrik.VESTERBROGADE 149. KØBENHAVN.
Telefon 2669 (Omst. til samtlige Afd.)**Skrivemaskiner**

Regnemaskiner

Dublikatorer og
alt Tilbehør bedst hos**REIMERS**

HADERSLEV.

Aktieselskabet

P. F. NIELSENS EFTERFØLGERE

Nørregade 24

Telf. Ctr. 3468 og 2993

København

Fabrikanter af dansk Trikotage.

En gros Forhandling af dansk og udenlandsk Trikotage & Garner

Kolding

Staalbørstefabrik

K. Malta Nielsen

Kolding.

Vejen Automobillager

Benzin - Olie - Gummi

Aut. Fordforhandler

I. Kl's Reparationsværksted
Telf. 170 - 270 -:- VEJENAktieselskabet
Glud og Marstrands Fabr.

Carl Lundsgade 20

DANIAGASAPPARATER
OG GASOVNE

Mest besparende Fabrikat

Jpse Salater